

บทที่ 4

การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

4.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.1.1 ปรัชญาของหลักสูตร

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือมี ปฏิภาณนำ เลื่อมใสใฝ่รู้ใฝ่คิดเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญามีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

4.1.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนา สำหรับประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ อันจะอำนวยประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม
2. เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาบุคคลให้มีความสมดุลในด้านกายภาพ สังคม จิตใจ และปัญญา¹

4.1.3 พัฒนาการหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พัฒนาการหลักสูตรของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 จนถึงการเปลี่ยนแปลงเป็นการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในปัจจุบันแบ่งได้เป็น 6 ระยะ คือ 1) หลักสูตรมหาธาตุวิทยาลัย พ.ศ. 2432 2) หลักสูตรยุคนุกเบิกในรูปแบบมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2490 3) หลักสูตรยุคปรับให้เข้ามาตรฐานมหาวิทยาลัยสากล พ.ศ. 2500 4) หลักสูตรปรับปรุงระดับบาลีอุดมศึกษา 5) หลักสูตรยุคเตรียมรับการรับรองวิทยฐานะ พ.ศ. 2526 6) หลักสูตรฉบับใหม่ พ.ศ. 2538 ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดหลักสูตรแต่ละยุคดังนี้

หลักสูตรระยะที่ 1 เป็นหลักสูตรของมหาธาตุวิทยาลัยในปี 2432 ซึ่งมีเฉพาะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นหลักสูตรแบบเก่ามีการใช้การสอบแปลบาลีด้วยปากเปล่า โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้ย้ายการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมจากวัดพระศรีรัตนศาสดารามออกมาไว้ที่วัดมหาธาตุ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2440 - 2443 มหาธาตุ

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช 2538 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540), หน้า คำนำ.

วิทยาลัยได้ก่อตั้งหลักสูตรขึ้นมา 2 แบบ คือแบบเก่าและแบบใหม่คือการใช้หนังสือไทยเป็นแบบเรียน มีการสอนไวยากรณ์และธรรมบท สอดด้วยวิธีการเขียนตอบ ต่อมา พ.ศ. 2444 – 2445 ได้มีการประกาศยกเลิกหลักสูตรใหม่ และปี พ.ศ. 2454 ได้มีการจัดหลักสูตรการเรียนใหม่ขึ้นตามพระประสงค์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส คือมีหลักสูตรแผนกบาลีตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค และแผนกนักธรรมทั้งตรี โท และเอก

ระยะที่ 2 เป็นหลักสูตรยุคบุกเบิกในรูปมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2490 เกิดหลักสูตรแบบเบ็ดเสร็จคือระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ด้วยเหตุผลที่เกิดจากปัญหาความรู้พื้นฐานด้านเปรียญธรรม นักธรรม และมัธยมศึกษาของผู้เรียนมีความแตกต่างกันและไม่สัมพันธ์กัน มหาวิทยาลัยจึงต้องกำหนดหลักสูตรและคุณสมบัติของผู้เรียนให้มีความรู้พื้นฐานคือต้องเป็นเปรียญนักธรรมชั้นเอก และสำเร็จการศึกษามัธยมบริบูรณ์ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือเทียบเท่า ส่วนผู้ได้เปรียญแต่วิชาฐานะไม่บริบูรณ์ต้องผ่านการอบรมความรู้พื้นฐานของมหาวิทยาลัยก่อนด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นหลักสูตรต่ำกว่าอุดมศึกษาซึ่งแบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ 1) แผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษา 2) แผนกบาลีอบรมศึกษา และ 3) แผนกบาลีมัธยมศึกษา

แผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษาเริ่มเปิดการศึกษาเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2492 โดยใช้หลักสูตรระดับเตรียมอุดมศึกษาแผนกอักษรศาสตร์เข้ากับวิชาบาลีและธรรมวินัยใช้เวลาเรียน 2 ปี โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้ 1) ภาษาบาลีไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม 4 ประโยค 2) ภาษาไทย 3) ภาษาอังกฤษ 4) ภาษาฝรั่งเศสเบื้องต้น 5) ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์ 7) คณิตศาสตร์ 8) อนามยวิทยา 9) ลัทธิธรรมเนียม และ 10) ศาสนพิธี สำหรับหลักสูตรแผนกบาลีอบรมศึกษาใช้เวลา 2 ปีเช่นเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2490 เปิดเป็นชั้นต้น และชั้นกลาง และในปี พ.ศ. 2492 ได้แบ่งออกเป็นแผนกหนึ่งต่างหาก และแบ่งการศึกษาเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นบาลีอบรมศึกษาปีที่ 1 สอนระดับประถมศึกษาตอนปลาย 1 ปี และ ชั้นบาลีอบรมศึกษาปีที่ 2 สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1 ปีเช่นเดียวกัน

ส่วนหลักสูตรแผนกบาลีมัธยมศึกษา เปิดการศึกษาเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2492 หลักสูตรใช้เวลาเรียน 6 ปี แต่เมื่อแรกเปิดมีเพียงชั้นบาลีมัธยมปีที่ 1 ก. และ ข. ในปี พ.ศ. 2497 กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ของแผนกบาลีมัธยมศึกษาสอบสมทบไล่ชั้นได้ ปี พ.ศ. 2498 จึงได้แยกแผนกบาลีมัธยมออกเป็น 2 ระดับคือ แผนกบาลีมัธยมศึกษาตอนต้น และแผนกบาลีมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้ 1) ภาษาบาลี ตั้งแต่เปรียญธรรมประโยค 3 2) นักธรรมชั้นเอก 3) ภาษาไทย 4) ภาษาอังกฤษ 5) ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์ 7) คณิตศาสตร์ 8) ศาสนพิธี

สำหรับหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2493 เปิดการศึกษาคณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรก กำหนดใช้เวลา 4 ปี แบ่งหลักสูตรออกเป็น 16 หมวดวิชา ซึ่งยังไม่มีแยกออกเป็นรายวิชาเอก วิชาโท และไม่มีระบบหน่วยกิต โดยมีโครงของหลักสูตรดังต่อไปนี้ 1) หมวดวิชาภาษาบาลีไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม 6 ประโยค 2) หมวดวิชาภาษาไทย 3) หมวดวิชาภาษาอังกฤษ 4) หมวดวิชาภาษาฝรั่งเศส 5) หมวดวิชาภาษาสันสกฤต 6) หมวดวิชาประวัติศาสตร์ไทยและสากล 7) หมวดวิชาการปกครองคณะสงฆ์ 8) หมวดวิชาประวัติศาสตร์ 9) หมวดวิชาประวัติการ

ศึกษา 10) หมวดวิชาความรู้ทั่วไปทางปรัชญา 11) หมวดวิชาสังคมวิทยา 12) หมวดวิชาจิตวิทยา 13) หมวดวิชาภาวนาวิทยา 14) หมวดวิชาความรู้ทั่วไปทางกฎหมาย 15) หมวดวิชาโบราณคดี 16) หมวดวิชาเทศนา

ระยะที่ 3 เป็นยุคปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ามาตรฐานมหาวิทยาลัยสากล เมื่อ พ.ศ. 2500 ยังคงหลักสูตรไว้ 2 ระดับ คือระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยมีหลักสูตรเพิ่มเติมที่น่าสนใจคือ หลักสูตรโรงเรียนพระพุทธศาสนาวัดอานาติย์ เปิดสอนเป็นแห่งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ.2501 เป็นส่วนงานหนึ่งของแผนกธรรมวิจย ต่อมาจึงยกฐานะเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวัดอานาติย์ ซึ่งมีวิชาต่อไปนี้คือ วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ และวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วิชาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ

สำหรับหลักสูตรระดับบาลีอุดมศึกษา มี 2 หลักสูตร คือ 1) หลักสูตรวิทยาลัยครูศาสนศึกษา 2 ปี 2) หลักสูตรบาลีอุดมศึกษา 4 ปี โดยที่วิทยาลัยครูศาสนศึกษา เป็นหน่วยงานของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เริ่มเปิดสอนในปี 2506 เดิมเป็นแผนกอบรมครูศาสนศึกษาให้การศึกษาด้านวิชาการศึกษาระดับ ป.กศ. หลักสูตร 2 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2508 ได้เปิดสอนระดับ ป.กศ.สูง และได้ยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูศาสนศึกษา เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2512 โดยมีโครงสร้างหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 - 2524 ดังนี้

1) วิชาบังคับบาลี - พระพุทธศาสนา อย่างน้อย 16 หน่วยกิต 2) วิชาบังคับพื้นฐานเฉพาะวิชาสามัญศึกษา อย่างน้อย 55 หน่วยกิต 3) วิชาบังคับพื้นฐานเฉพาะวิชาการศึกษา อย่างน้อย 10 หน่วยกิต 4) วิชาเอก อย่างน้อย 14 หน่วยกิต และ 5) วิชาเลือกเสรี อย่างน้อย 5 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้นอย่างน้อย 100 หน่วยกิต และวิชาที่เปิดสอนทั้งหมด 71 รายวิชาจัดเข้าเป็นหมวดวิชาได้ดังนี้ 1) ภาษาบาลี 12 หน่วยกิต 2) พระพุทธศาสนา 4 หน่วยกิต 3) ภาษาสันสกฤต 4 หน่วยกิต 4) ภาษาไทย 24 หน่วยกิต 5) ภาษาอังกฤษ 28 หน่วยกิต 6) สังคมศึกษา 21 หน่วยกิต 7) คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 40 หน่วยกิต 8) การศึกษา 12 หน่วยกิต 9) บรรณารักษศาสตร์ 4 หน่วยกิต รวมทั้งหลักสูตร 149 หน่วยกิต

หลักสูตรบาลีอุดมศึกษา 4 ปี เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2500 โดยได้ใช้ระบบทวิภาคหรือระบบซีเมสเตอร์ และระบบหน่วยกิตมาใช้เป็นแห่งแรกของประเทศไทย และมีการแบ่งหลักสูตรเป็น 3 คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ และคณะอาชีวศึกษา โดยรายละเอียดของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้ คณะพุทธศาสตร์แบ่งออกเป็น 4 ภาควิชาคือ 1) ภาควิชาภาษาบาลี 54 หน่วยกิต 2) ภาควิชาพุทธศาสนา 43 หน่วยกิต 3) ภาควิชาศาสนาและปรัชญา 73 หน่วยกิต เป็นวิชาศาสนา 13 หน่วยกิต และวิชาปรัชญา 60 หน่วยกิต 4) ภาควิชาการทวิทยา 41 หน่วยกิต เป็นวิชาภาษาสันสกฤต 24 หน่วยกิต วิชาทวิทยา 17 หน่วยกิต รวมทั้งหลักสูตร 211 หน่วยกิต

คณะครุศาสตร์เริ่มเปิดการศึกษาเป็นคณะที่ 2 เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 โดยมีหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ภาควิชาดังนี้ 1) ภาควิชาการศึกษา 68 หน่วยกิต 2) ภาควิชาจิตวิทยา 34 หน่วยกิต 3) ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ 28 หน่วยกิต 4) ภาควิชาคณิตศาสตร์และวิทยา

ศาสตร์ 74 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาคณิตศาสตร์ 22 หน่วยกิต วิชาฟิสิกส์ 26 หน่วยกิต วิชาเคมี 14 หน่วยกิต และวิชาชีววิทยา 12 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 206 หน่วยกิต

ปี พ.ศ. 2506 ได้เปิดคณะที่ 3 คือคณะอาชีวอาคเนย์ ซึ่งเน้นในด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ระเบียบประเพณี และภาษาในภาคพื้นอาชีวอาคเนย์ เมื่อปี พ.ศ. 2509 เปลี่ยนชื่อเป็นคณะมานุษยสังเคราะห์ศาสตร์ พร้อมขยายขอบเขตวิชาถึงวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวกับการสังเคราะห์ประชาชนในด้านสาธารณูปการและด้านที่พึงทางจิตใจของประชาชน ซึ่งประกอบด้วย 4 ภาควิชาดังนี้ 1) ภาควิชาภาษาไทย 36 หน่วยกิต 2) ภาควิชาภาษาอังกฤษ 78 หน่วยกิต 3) ภาควิชาศึกษาเรื่องอาชีวอาคเนย์ 71 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาภูมิ - ประวัติ 15 หน่วยกิต วิชาศึกษาเรื่องไทย 12 หน่วยกิต วิชาศึกษาเรื่องอาชียฯ 30 หน่วยกิต และวิชาศิลปและโบราณคดี 14 หน่วยกิต 4) ภาควิชาสังคมศาสตร์ 73 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาสังคมศึกษา 41 หน่วยกิต วิชาสุขภาพศาสตร์ 4 หน่วยกิต วิชาเศรษฐศาสตร์ 10 หน่วยกิต วิชาการปกครอง 10 หน่วยกิต วิชากฎหมาย 8 หน่วยกิต รวมทั้งหลักสูตร 258 หน่วยกิต

เมื่อสรุปโครงสร้างโดยรวมของหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2508 ประกอบด้วย 1) วิชาบังคับพระพุทธศาสนา อย่างน้อย 55 หน่วยกิต 2) วิชาบังคับสามัญ อย่างน้อย 95 หน่วยกิต 3) วิชาเฉพาะ อย่างน้อย 48 หน่วยกิต ซึ่งประกอบไปด้วยวิชาเอก อย่างน้อย 30 หน่วยกิต วิชาโท อย่างน้อย 12 หน่วยกิต และวิชาเลือกเสรี อย่างน้อย 8 หน่วยกิต รวมทั้งหลักสูตรอย่างน้อย 200 หน่วยกิต

ระยะที่ 4 มีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรในปี พ.ศ. 2511 แต่ยังคงจำนวนหน่วยกิต 200 หน่วยไว้ โดยมีโครงสร้างดังต่อไปนี้ 1) วิชาบังคับบาลี พระพุทธศาสนา อย่างน้อย 55 หน่วยกิต 2) วิชาบังคับสามัญ อย่างน้อย 95 หน่วยกิต 3) วิชาเฉพาะซึ่งแบ่งเป็นวิชาเอก อย่างน้อย 30 หน่วยกิต และวิชาโท อย่างน้อย 12 หน่วยกิต 4) วิชาเลือกเสรี อย่างน้อย 8 หน่วยกิต หลักสูตรดังกล่าวมีการปรับปรุงโครงสร้างอีกครั้งในปี พ.ศ. 2516 ซึ่งประกอบด้วย 1) วิชาบังคับพระพุทธศาสนา อย่างต่ำ 55 หน่วยกิต 2) วิชาปริญญาตรีสามัญ อย่างต่ำ 145 หน่วยกิต ซึ่งแบ่งเป็นวิชาบังคับสามัญ อย่างต่ำ 7 หน่วยกิต วิชาเฉพาะ อย่างต่ำ 65 หน่วยกิต ซึ่งแบ่งเป็นวิชาเอก 40 - 50 หน่วยกิต และวิชาโท 15 - 25 หน่วยกิต วิชาเลือกเสรี 10 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 200 หน่วยกิตเช่นกัน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือนอกจากผู้เรียนจะศึกษาภาควิชาการให้ครบหน่วยกิตภายใน 4 ปีแล้ว ยังจะต้องปฏิบัติศาสนกิจสนองงานมหาวิทยาลัยในเขตบรรพชิตอีกอย่างน้อย 1 ปี จึงจะออกใบปริญญาบัตรให้

ระยะที่ 5 หลักสูตรในช่วง พ.ศ. 2526 เป็นหลักสูตรเตรียมการรับรองวิทยฐานะ ซึ่งมีการปรับหลักสูตรระดับต่ำกว่าปริญญาตรีดังนี้คือ โรงเรียนบาลีอบรมศึกษาใช้เวลา 1 ปีครึ่งหรือ 3 ภาคการศึกษา โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา และโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาใช้เวลาศึกษา 3 ปี โดยสอนตามหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการชั้นมัธยมปีที่ 1 - 3 และ 4 - 6 ตามลำดับ สำหรับหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 3 หลักสูตรคือ 1) หลักสูตรระดับอนุปริญญา 2) หลักสูตรระดับปริญญาตรี 3) หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงดังนี้

1) หลักสูตรระดับอนุปริญญา ได้ปรับปรุงหลักสูตรประกาศนียบัตรครุศาสนศึกษาของวิทยาลัยครุศาสนศึกษาใหม่ กล่าวคือโครงสร้างหลักสูตรเป็นวิชาแกน 30 หน่วยกิต วิชาพื้นฐานทั่วไปอย่างน้อย 24 หน่วยกิต วิชาชีพครูอย่างน้อย 24 หน่วยกิต และวิชาเอกอย่างน้อย 24 หน่วยกิตรวมทั้งหลักสูตรไม่น้อยกว่า 100 หน่วยกิตใช้เวลาศึกษา 2 ปี หรือ 4 ภาคการศึกษา

2) หลักสูตรระดับปริญญาตรี ปี 2526 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักสูตรโดยลดจำนวนหน่วยกิต ปรับปรุงเนื้อหาวิชาและจัดแบ่งคณะให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรทบวงมหาวิทยาลัยและสภาพสังคมมากขึ้น โครงสร้างหลักสูตรเปลี่ยนเป็นวิชาแกนพุทธศาสตร์ไม่น้อยกว่า 35 หน่วยกิต วิชาพื้นฐานไม่น้อยกว่า 41 หน่วยกิต วิชาเอกไม่น้อยกว่า 50 หน่วยกิต วิชาโทไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต และวิชาเลือกเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต รวมทั้งหลักสูตรไม่น้อยกว่า 150 หน่วยกิต ใช้เวลาศึกษา 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษา และภาคปฏิบัติไม่มีหน่วยกิต 1 ปี และในปี พ.ศ. 2526 ได้เปิดการศึกษาคณะสังคมศาสตร์เป็นคณะที่ 4 โดยแยกออกจากคณะมนุษยสงเคราะห์ศาสตร์ จัดการศึกษาเฉพาะสายสังคมศาสตร์ 4 ภาควิชาคือภาควิชาสังคมศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ และภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

สำหรับมูลเหตุของการปรับปรุงหลักสูตรนั้นเกิดจาก 2 สาเหตุคือ 1) เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย 2) เพื่อให้รัฐบาลรับรองวิทยฐานะตามพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527

3) หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ได้เปิดการศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2531 โดยให้ปริญญาชื่อว่า พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มีหลักสูตร 4 สาขา คือ สาขาบาลี สาขาพระพุทธศาสนา สาขาปรัชญา และสาขาศาสนา และในปี 2538 เพิ่มหลักสูตรสาขาธรรมนิเทศ โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้ 1) วิชาบังคับ 12 หน่วยกิต 2) วิชาเอก 18 หน่วยกิต 3) วิชาเลือก 6 หน่วยกิต 4) วิทยานิพนธ์ 9 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 45 หน่วยกิต

ระยะที่ 6 เป็นหลักสูตรฉบับใหม่ ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน² ซึ่งเป็นช่วงที่จะทำการศึกษาอย่างละเอียดต่อไป ซึ่งจะกล่าวถึงปรัชญาและวัตถุประสงค์ของแต่ละคณะและสาขาวิชา รวมถึงโครงสร้างหลักสูตรของทุกคณะ และทุกระดับคือระดับปริญญาบัณฑิต ปริญญามหาบัณฑิต และปริญญาดุษฎีบัณฑิตดังต่อไปนี้

4.1.4 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาบัณฑิต*

การศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 4 คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ โดยที่คณะทั้ง 4 ประกอบด้วยสาขาวิชาต่างๆ ดังต่อไปนี้ คณะพุทธศาสตร์ประกอบด้วย 9 สาขา

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 380 – 394.

* หมายเหตุข้อมูลสาขาวิชาต่างๆ รวบรวมจากหนังสือหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยซึ่งบางสาขามีความแตกต่างจากสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอนจริงในปัจจุบัน

วิชา คือ 1) วิชาเอกพระพุทธศาสนา 2) วิชาเอกพระอภิธรรม 3) วิชาเอกพระพุทธศาสนา (หลักสูตรนานาชาติ) 4) วิชาโทโบราณคดี 5) วิชาเอกภาษาสันสกฤต 6) วิชาเอกบาลีพุทธศาสตร์ 7) วิชาเอกภาษาบาลี 8) วิชาเอกศาสนา 9) วิชาเอกปรัชญา

คณะครุศาสตร์แบ่งออกเป็น 9 สาขาวิชาคือ 1) วิชาเอกการบริหารการศึกษา 2) วิชาเอกการศึกษานอกระบบโรงเรียน 3) วิชาเอกสังคมศึกษา 4) วิชาเอกจริยศึกษา 5) วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว 6) วิชาเอกคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์ 7) วิชาเอกการสอนภาษาไทย 8) วิชาเอกการสอนพระปริยัติธรรม 9) วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ

คณะมนุษยศาสตร์แบ่งออกเป็น 9 สาขาวิชาคือ 1) วิชาเอกภาษาไทย 2) วิชาเอกวรรณคดีไทย 3) วิชาเอกภาษาญี่ปุ่น 4) วิชาเอกภาษาจีน 5) วิชาโทภาษาลาว 6) วิชาโทภาษาเขมร 7) วิชาเอกภาษาอังกฤษ 8) วิชาเอกประวัติศาสตร์ 9) วิชาเอกพุทธจิตวิทยา

คณะสังคมศาสตร์แบ่งออกเป็น 5 สาขาวิชาคือ 1) วิชาเอกรัฐศาสตร์ 2) วิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 3) วิชาเอกนิเทศศาสตร์ 4) วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ 5) วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

4.1.4.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาบัณฑิต

สำหรับวิชาที่ใช้ในการสอบนั้นแบ่งเป็น 6 วิชาดังต่อไปนี้ 1) ภาษาบาลี 2) ภาษาไทย 3) ภาษาอังกฤษ 4) คณิตศาสตร์ 5) พระพุทธศาสนา 6) ความรู้ทั่วไป รวม 600 คะแนนวิชาละ 100 คะแนน³ โดยที่ทางมหาวิทยาลัย มีกฎเกณฑ์ในการรับเข้าสมัครคัดเลือกดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค
2. เป็นผู้สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค และเป็นผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย หรือได้รับประกาศนียบัตรอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรอง
3. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
4. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ หรือได้รับประกาศนียบัตรอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรอง และเมื่อได้รับการพิจารณาคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้ว ต้องศึกษาวิชาภาษาบาลีที่มหาวิทยาลัยกำหนดไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต
5. เป็นพระสงฆ์สามเณร หรือครูสอนพระปริยัติธรรม และได้รับการแต่งตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี (นับวันที่ เดือน พ.ศ.ในใบตราตั้งเป็นเกณฑ์) ผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ หรือสายอาชีพ หรือเทียบเท่า และสอบได้นักธรรมชั้นเอก

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การรับเข้าศึกษา ประกาศมหาวิทยาลัย. [online]. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th/receive/>, [17 มกราคม 2546]

4.1.4.2 โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในระดับปริญญาบัณฑิตนั้นมีโครงสร้างวิชาที่เหมือนกันทั่วไปในทุกคณะและสาขาวิชาคือ มีวิชาพื้นฐานทั่วไป 30 หน่วยกิต และวิชาแกนพระพุทธศาสนา 50 หน่วยกิต นอกจากนั้นจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละคณะ เช่นวิชาเอก วิชาโท วิชาเลือกเสรี ซึ่งถ้าเป็นคณะครุศาสตร์จะมีรายวิชาที่แตกต่างจากคณะอื่นๆ คือมีวิชาชีพรูเพิ่มเติมด้วย ซึ่งคณะพุทธศาสตร์และคณะครุศาสตร์มีแผนการศึกษา 2 แผนคือ แผน ก และ แผน ข ซึ่งมีโครงสร้างในรายวิชาที่มีความแตกต่างกัน ในขณะที่คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์มีโครงสร้างหลักสูตรที่ไม่แตกต่างกัน ดังแสดงโครงสร้างหลักสูตรได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ (แผน ก)⁴

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
2. วิชาแกนพระพุทธศาสนา	50
3. วิชาเอก	48
4. วิชาโท	18
5. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	150

ตารางที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ (แผน ข)⁵

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
2. วิชาแกนพระพุทธศาสนา	50
3. วิชาเฉพาะด้าน	66
4. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	150

⁴ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช 2538 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540), หน้า 353.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 353.

ตารางที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรคณะครุศาสตร์ (แผน ก)⁶

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
2. วิชาแกนพระพุทธศาสนา	50
3. วิชาชีพครู	30
4. วิชาเอก	30
5. วิชาโท	18
6. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	162

ตารางที่ 4 โครงสร้างหลักสูตรคณะครุศาสตร์ (แผน ข)⁷

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
2. วิชาแกนพระพุทธศาสนา	50
3. วิชาชีพครู	30
4. วิชาเฉพาะด้าน	50
5. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	164

ตารางที่ 5 โครงสร้างหลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์⁸

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
2. วิชาแกนพระพุทธศาสนา	50
3. วิชาเฉพาะด้าน	66
4. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	150

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 354.⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 355.⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 354.

มีข้อสังเกตว่าทุกคณะและสาขาวิชาต้องเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปจำนวน 30 หน่วยกิต และวิชาแกนพระพุทธศาสนา 50 หน่วยกิต โดยที่วิชาพื้นฐานประกอบด้วยกลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาภาษา กลุ่มละ 8 หน่วยกิต และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 6 หน่วยกิต รวม 30 หน่วยกิต⁹ ในขณะที่วิชาแกนพระพุทธศาสนาประกอบด้วย กลุ่มวิชาภาษาบาลี 8 หน่วยกิต กลุ่มวิชาด้านพระพุทธศาสนา 32 หน่วยกิต และกลุ่มวิชาด้านพระพุทธศาสนาประยุกต์ 10 หน่วยกิต รวม 50 หน่วยกิต¹⁰ ซึ่งจะมีข้อแตกต่างกันไปในแต่ละคณะเฉพาะวิชาเอก หรือวิชาเฉพาะด้านในแต่ละคณะที่จะมีการเรียนวิชาแตกต่างกันไปในแต่ละสาขา เช่นคณะครุศาสตร์ต้องเรียนวิชาชีพครู 30 หน่วยกิต และเพิ่มวิชาเอกและโทเพิ่มเติมรวม 48 หน่วยกิต หรือเป็นวิชาเฉพาะด้าน 50 หน่วยกิต ในขณะที่คณะมนุษยศาสตร์ต้องเรียนวิชาเฉพาะด้าน 66 หน่วยกิตตามตารางที่ปรากฏ

เมื่อทราบถึงโครงสร้างหลักสูตรในแต่ละคณะแล้ว ประเด็นต่อไปที่จะทำการพิจารณา ก็คือวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต้องการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาต่างๆ โดยที่แต่ละสาขาวิชามีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

4.1.4.3 วัตถุประสงค์คณะพุทธศาสตร์

วิชาเอกพระพุทธศาสนา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพุทธธรรม
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถวิเคราะห์พัฒนาการของพระพุทธศาสนา
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถประยุกต์พุทธธรรมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา¹¹

วิชาโทโบราณคดี

1. เพื่อให้มีความรู้ทางด้านโบราณคดีเพียงพอที่จะนำไปใช้ประยุกต์ในการศึกษาค้นคว้า การอนุรักษ์ การเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม และปรับมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อสังคมในปัจจุบันได้
2. เพื่อตอบสนองสถาบันทางพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ด้านพระพุทธศาสนาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
3. เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศชาติในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในอดีตของชนชาติไทย
4. เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา¹²

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5 – 6.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

วิชาเอกพระอภิธรรม

1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระอภิธรรม
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถวิเคราะห์ ชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อมตามหลักพระอภิธรรม
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำหลักพระอภิธรรมไปใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา¹³

วิชาเอกภาษาบาลี

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความชำนาญด้านภาษาบาลี
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ภาษาบาลีในการศึกษาค้นคว้าและเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถสอนภาษาบาลีได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁴

วิชาเอกภาษาสันสกฤต

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ภาษาสันสกฤตขั้นใช้งานได้
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ภาษาสันสกฤตในการค้นคว้าและเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถสอนภาษาสันสกฤตได้¹⁵

วิชาเอกบาลีพุทธศาสตร์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้แตกฉานในภาษาบาลีพระไตรปิฎก
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา¹⁶

วิชาเอกปรัชญา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของปรัชญา และสามารถเปรียบเทียบปรัชญาสำนักต่าง ๆ
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้หลักเหตุผลในการอภิปรายปัญหาปรัชญาต่าง ๆ เพื่อหาทางออกที่เหมาะสมสำหรับข้อถกเถียงโต้แย้ง
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถชี้ข้อดีข้อเสียของแนวการให้เหตุผลทางตรรก และชี้้นำให้เกิดการปฏิบัติพุทธธรรมโดยไม่ติดในปัญหาเชิงปรัชญา¹⁷

วิชาเอกศาสนา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าใจความเป็นมาและหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถอธิบายให้เห็นความสำคัญของศาสนาต่อสังคม
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและสามารถร่วมสนทนาเกี่ยวกับศาสนาต่าง ๆ ด้วยท่าทีที่หนักแน่นมีเหตุผล¹⁸

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74 – 75.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 88.

4.1.4.4 วัตถุประสงค์คณะครุศาสตร์

วิชาเอกการบริหารการศึกษา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานด้านการศึกษา
2. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กับการศึกษาสายสามัญ
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถประยุกต์หลักการบริหารการศึกษาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา¹⁹

วิชาเอกศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถให้คำปรึกษาและจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาประยุกต์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีค่านิยมด้านวัฒนธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา²⁰

วิชาเอกสังคมศึกษา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจด้านสังคมศึกษา
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถในการสอนสังคมศึกษา
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้ทางสังคมศึกษามาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม
4. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีศรัทธา อุทิศตนและสามารถนำความรู้ทางสังคมศึกษามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา²¹

วิชาเอกจริยศึกษา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และเข้าใจจริยศึกษา
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรมเป็นผู้นำด้านจิตและปัญญาให้มีความสามารถในการแก้ปัญหา
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้ด้านจริยศึกษามาแก้ปัญหาสังคมปัจจุบัน
4. เพื่อผลิตบัณฑิตให้ประยุกต์ความรู้ด้านจริยศึกษาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา²²

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101 – 102.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120 – 121.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 127 – 128.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 135 – 136.

วิชาเอกจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจด้านจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักพุทธธรรมกับจิตวิทยาาร่วมสมัย
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถส่งเสริมประชาชนในการพัฒนาสติปัญญาเพื่อแก้ปัญหาของตน
4. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีศรัทธาอุทิศตนและสามารถนำความรู้ด้านจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนวไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ²³

วิชาเอกคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในสาขาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถในการสอนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีศรัทธาสามารถประยุกต์หลักคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ²⁴

วิชาเอกการสอนภาษาไทย

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความชำนาญในการใช้ภาษาไทย
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้ใช้ความรู้ภาษาไทยในการศึกษาค้นคว้าและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ²⁵

วิชาเอกการสอนพระปริยัติธรรม

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในการสอนพระปริยัติธรรม
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถออกแบบการสอน การใช้สื่อและการประเมินผล
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีศรัทธา อุทิศตนในการสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ²⁶

วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ทักษะในการสอนภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาอังกฤษได้
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ความรู้ภาษาอังกฤษในการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ²⁷

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 142 – 143.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 149 – 150.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 168.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 174 – 175.

4.1.4.5 วัตถุประสงค์คณะมนุษยศาสตร์

วิชาเอกภาษาไทย

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถในการเปรียบเทียบลักษณะภาษาต่าง ๆ ที่รวมเข้ามาเป็นภาษาไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ภาษาไทยในการเผยแพร่พุทธธรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับกาลสมัยและบุคคล
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถในการเปรียบเทียบวรรณคดีบาลีกับวรรณคดีไทย²⁸

วิชาเอกวรรณคดีไทย

1. เพื่อผลิตบัณฑิตทางวรรณคดีให้สามารถใช้วิชาการเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อสร้างเสริมทักษะในการสร้างสรรค์วรรณกรรมตามความสามารถและความถนัด
3. เพื่อส่งเสริมงานค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดี และวรรณศิลป์อย่างลึกซึ้งให้บังเกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ²⁹

วิชาเอกภาษาญี่ปุ่น

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาญี่ปุ่นได้
2. เพื่อประโยชน์ในการใช้ภาษาญี่ปุ่นศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นสื่อ
4. เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวไทยกับชาวญี่ปุ่น³⁰

วิชาเอกภาษาจีน

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาจีนได้
2. เพื่อประโยชน์ในการใช้ภาษาจีนศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้ภาษาจีนเป็นสื่อ
4. เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวไทยและชาวจีน³¹

วิชาโทภาษาลาว

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนภาษาลาวได้
2. เพื่อประโยชน์ในการใช้ภาษาลาวศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้ภาษาลาวเป็นสื่อ

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 180 – 181.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 191.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 200 – 201.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 211 – 212.

4. เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวไทยกับชาวลาว³²

วิชาโทภาษาเขมร

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนภาษาเขมรได้
2. เพื่อประโยชน์ในการใช้ภาษาเขมรศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้ภาษาเขมรเป็นสื่อ
4. เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวไทยกับชาวเขมร³³

วิชาเอกภาษาอังกฤษ

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาอังกฤษได้
2. เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนา
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ³⁴

วิชาเอกประวัติศาสตร์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถอธิบายขบวนการทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาทางการศึกษา การเมือง สังคมและเศรษฐกิจได้อย่างมีเหตุผล
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
4. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าใจในการประยุกต์ขบวนการและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม³⁵

วิชาเอกพุทธจิตวิทยา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธจิตวิทยาและจิตวิทยาตะวันตก
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นนักคิดนักวิจัย และนักวิเคราะห์หลักพุทธธรรม กับหลักจิตวิทยาตะวันตก
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นนักปฏิบัติที่สามารถใช้หลักพุทธจิตวิทยาพระพุทธศาสนาแก้ไขปัญหาของสังคม และเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ³⁶

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 229.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 241 – 242.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 254 – 255.

4.1.4.6 วัตถุประสงค์คณะสังคมศาสตร์

วิชาเอกรัฐศาสตร์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครอง และการบริหารตามหลัก พุทธธรรม และทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ความรู้ในการปกครองและการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม³⁷

วิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจในสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้ด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาไปประยุกต์ใช้ในการ แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้อุทิศตนและสามารถนำหลักทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาไปประยุกต์ ใช้ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา³⁸

วิชาเอกนิเทศศาสตร์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในวิชานิเทศศาสตร์
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถจัดระบบข้อมูล ผลิตสื่อ และเลือกใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อ ประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถจัดระบบข้อมูล จำแนกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และประเมินผล การใช้สื่อต่าง ๆ ได้
4. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีทัศนคติที่กว้างไกลมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญถึงอิทธิพลของข่าว สารและรู้เลือกรับข่าวสาร³⁹

วิชาเอกเศรษฐศาสตร์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำหลักธรรมและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาและส่งเสริมชุมชน ให้มีความมั่นคง ดำรงตนอยู่ในฐานะพุทธศาสนิกชนที่ดีตามพระ ธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้อุทิศตนและสามารถนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธไปประยุกต์ใช้ในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อช่วยพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁰

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 265 – 266.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 286 – 287.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 301 – 302.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 316 – 317.

วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าใจในหลักการสังคมสงเคราะห์ ทั้งจากหลักวิชาสมัยใหม่และหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถจัดการสังคมสงเคราะห์ในสถาบันสงฆ์ได้
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้อุทิศตนและสามารถนำหลักการสังคมสงเคราะห์ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา⁴¹

4.1.5 การศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2531 โดยแบ่งเป็นสาขาพระพุทธศาสนา และสาขาปรัชญา ในปี 2538 ได้เปิดสาขาธรรมนิเทศ และในปี 2542 ได้เปิดรับนิสิตดุษฎีบัณฑิตเข้าศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพระพุทธศาสนา และมีโครงการเปิดรับต่อเนื่องทุกปีการศึกษา⁴²

4.1.6 ปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัยมีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์คือ มีศีลาจารวัตรดีงาม ใฝ่รู้ใฝ่คิด มีความเป็นผู้นำทางด้านจิตใจและสติปัญญา สามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนและเสียสละเพื่อส่วนรวมมีโลกทัศน์กว้างไกล ยอมรับกระแสดความคิดที่หลากหลาย แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง เพื่อความอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุขในสังคม

4.1.7 วัตถุประสงค์ของบัณฑิตวิทยาลัย

1. เพื่อส่งเสริมให้มีสถานศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีสำหรับพระสงฆ์
2. เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยพุทธธรรม เพื่อไปประยุกต์แก้ปัญหาดังๆ ของสังคม
3. เพื่อผลิตอาจารย์ นักวิชาการ และนักบริหารด้านพระพุทธศาสนาสำหรับสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์และของรัฐ
4. เพื่อผลิตพระบัณฑิตผู้สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
5. เพื่อส่งเสริมให้มีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับชาวต่างประเทศ⁴³

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 337 – 338.

⁴² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการศึกษาระดับปริญญาโท (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 3.

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

4.1.8 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

หลักสูตรปัจจุบันของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต มี 5 สาขา คือ สาขาบาลี สาขาพระพุทธศาสนา สาขาปรัชญา สาขาศาสนา และสาขาธรรมนิเทศ

4.1.8.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

สำหรับวิชาที่ใช้ในการสอบนั้นแบ่งเป็น 3 วิชาดังต่อไปนี้ 1) ความรู้ความสามารถทั่วไป 2) ภาษาอังกฤษ 3) วิชาเฉพาะสาขา⁴⁴ โดยที่ทางมหาวิทยาลัยมีกฎเกณฑ์ในการรับเข้าสมัครคัดเลือกดังต่อไปนี้

1. สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
2. ได้รับค่าเฉลี่ยสะสมในระดับปริญญาตรีไม่ต่ำกว่า 2.50 ยกเว้นผู้มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 2 ปี และผู้จบเปรียญธรรมเก้าประโยค

4.1.8.2 โครงสร้างหลักสูตร

ตารางที่ 6 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต (มจร.)⁴⁵

โครงสร้างหลักสูตร	หน่วยกิต
1. หมวดวิชาบังคับ	12
2. หมวดวิชาเอก	18
3. หมวดวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า	6
4. วิทยานิพนธ์	12
รวม	48

โดยทุกสาขาวิชามีโครงสร้างหลักสูตรแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ หมวดวิชาบังคับ 12 หน่วยกิต หมวดวิชาเอก 18 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต รวม 48 หน่วย สำหรับวิชาบังคับนั้นทุกสาขาต้องศึกษาเหมือนกัน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชา พระไตรปิฎก พุทธปรัชญา กรรณฐานและธรรมนิเทศ⁴⁶ โดยมีวัตถุประสงค์ของแต่ละสาขาวิชาดังต่อไปนี้

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า คำนำ.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, คำนำ.

4.1.8.3 วัตถุประสงค์ของสาขาวิชา

สาขาบาลี

เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาภาษาบาลี ให้มีความรู้แตกฉานในภาษาบาลีชั้นสูง จนสามารถวิเคราะห์วิจัยหลักพุทธธรรมในพระคัมภีร์เพื่อนำประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาบาลีชั้นสูง และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁷

สาขาพระพุทธศาสนา

เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนาให้มีคณาจารย์วัดรติงามเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์และประยุกต์พุทธธรรม เพื่อประโยชน์ในการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁸

สาขาปรัชญา

เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา ให้มีคณาจารย์วัดรติงามเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในปรัชญา สามารถวิเคราะห์ทฤษฎีทางปรัชญาและประยุกต์มาเพื่อประโยชน์ในการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁹

สาขาธรรมนิเทศ

เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธรรมนิเทศให้มีคณาจารย์วัดรติงามเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางเทคนิคและการวิเคราะห์ระบบการสื่อสารสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ⁵⁰

สาขาศาสนา

เพื่อผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนา ให้มีคณาจารย์วัดรติงามเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และให้มีความรู้เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ สามารถวิเคราะห์และประยุกต์วิธีการแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างมาเพื่อประโยชน์ด้านการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ⁵¹

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62 – 63.

4.1.9 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาตรีบัณฑิต

การศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิตนั้นดำเนินการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ซึ่งในปัจจุบันมีการเปิดการเรียนการสอน 2 สาขาวิชา คือสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและสาขาวิชาปรัชญา โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ความสามารถในระดับสูง
2. เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของโลก
3. เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตที่มีวิชาและจรรยาที่ดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความสามารถที่จะอธิบาย และตอบปัญหาของสังคมเกี่ยวกับศาสนาได้อย่างชัดเจนและเป็นที่น่าสนใจ⁵²

4.1.9.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาตรีบัณฑิต

สำหรับวิชาที่ใช้ในการสอบนั้นแบ่งเป็น 3 วิชาดังต่อไปนี้ 1) ความรู้ความสามารถทั่วไป 2) ภาษาอังกฤษ 3) วิชาเฉพาะสาขา โดยที่ทางมหาวิทยาลัยมีเกณฑ์ในการรับเข้าสมัครดังนี้

1. สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทหรือเทียบเท่า
2. ได้รับค่าเฉลี่ยสะสมในระดับปริญญาตรีไม่ต่ำกว่า 3.50 ยกเว้นผู้มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 3 ปี⁵³

4.1.9.2 โครงสร้างหลักสูตร

ตารางที่ 7 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรีบัณฑิต (มจร.)⁵⁴

โครงสร้างหลักสูตร	หน่วยกิต (แผน 1)	หน่วยกิต (แผน 2)
1. หมวดวิชาบังคับ	-	9
2. หมวดวิชาเอก	-	9
3. หมวดวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า	-	6
4. วิทยานิพนธ์	60	36
รวม	60	60

⁵² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการศึกษาในระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและสาขาวิชาปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), คำนิยม.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19 และ 43.

โดยทั้งสองสาขามีโครงสร้างหลักสูตร 2 แผน คือ แผนที่ 1 วิทยานิพนธ์ 60 หน่วยกิต ส่วนแผนที่ 2 แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ หมวดวิชาบังคับ 9 หน่วยกิต หมวดวิชาเอก 9 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือก 6 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 36 หน่วยกิต นอกจากนี้ในแต่ละสาขายังมีวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตรดังต่อไปนี้

4.1.9.3 วัตถุประสงค์ของสาขาวิชา

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

1. เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ผู้มีความแตกฉาน แม่นยำในพระไตรปิฎกและคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน
2. เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ผู้มีศัลยาจารย์ตรงตงามมีความลึกซึ้งด้านจิตภาวนา สุขสงบ เยือกเย็น แจ่มใส ใฝ่รู้ สร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นพระภิกษุที่เพียบพร้อมจนเป็นต้นแบบตัวอย่างให้แก่สังคมได้
3. เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในการสังเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์วิจัย จัดระบบและประเมินผลข้อมูลจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการพระพุทธศาสนา⁵⁵

สาขาวิชาปรัชญา

1. เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ผู้มีความแตกฉานในหลักปรัชญาพร้อมกับแม่นยำในพระไตรปิฎกและคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องพร้อมกับบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน
2. เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ผู้มีศัลยาจารย์ตรงตงามมีความลึกซึ้งด้านจิตภาวนา สุขสงบ เยือกเย็น แจ่มใส ใฝ่รู้ สร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นพระภิกษุที่เพียบพร้อมจนเป็นต้นแบบตัวอย่างให้แก่สังคมได้
3. เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในการสังเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์วิจัย จัดระบบและประเมินผลข้อมูลจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการพระพุทธศาสนา⁵⁶

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

4.1.10 จำนวนพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระดับปริญญาบัณฑิต

จำนวนพระนิสิตเมื่อสรุปรวมทั้งสิ้น 1,746 รูป เป็นนิสิตคณะพุทธศาสตร์ 378 รูป นิสิตคณะครุศาสตร์ 429 รูป นิสิตคณะมนุษยศาสตร์ 515 รูป และนิสิตคณะสังคมศาสตร์ 424 รูป⁵⁷

1) คณะพุทธศาสตร์ มีจำนวนนิสิตทั้งสิ้น 378 รูป

1. ชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 82 รูป / คน ซึ่งแบ่งเป็นวิชาเอกพระอภิธรรม (เฉพาะฆราวาส) 15 คน และวิชาเอกพุทธศาสตร์ 67 รูป
2. ชั้นปีที่ 2 มีจำนวน 103 รูป / คน ซึ่งแบ่งเป็นวิชาเอกพระอภิธรรม (เฉพาะฆราวาส) 18 คน และวิชาเอกพุทธศาสตร์ 85 รูป
3. ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 99 รูป แบ่งเป็นวิชาเอกปรัชญา 34 รูป วิชาเอกพระพุทธศาสนา 28 รูป วิชาเอกภาษาสันสกฤต 10 รูป และวิชาเอกศาสนา 27 รูป
4. ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 94 รูป แบ่งเป็นวิชาเอกปรัชญา 44 รูป วิชาเอกพระพุทธศาสนา 25 รูป วิชาเอกภาษาสันสกฤต 8 รูป และวิชาเอกศาสนา 17 รูป

2) คณะครุศาสตร์ มีจำนวนนิสิตทั้งสิ้น 429 รูป

1. ชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 84 รูป
2. ชั้นปีที่ 2 มีจำนวน 105 รูป
3. ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 125 รูป แบ่งเป็น วิชาเอกการบริหารการศึกษา 25 รูป วิชาเอกจริยศึกษา 17 รูป วิชาเอกสังคมศึกษา 26 รูป วิชาเอกการสอนภาษาไทย 31 รูป วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ 26 รูป
4. ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 115 รูป แบ่งเป็น วิชาเอกการบริหารการศึกษา 22 รูป วิชาเอกจริยศึกษา 26 รูป วิชาเอกสังคมศึกษา 20 รูป วิชาเอกการสอนภาษาไทย 26 รูป วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ 21 รูป

3) คณะมนุษยศาสตร์ มีจำนวนนิสิตทั้งสิ้น 515 รูป

1. ชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 149 รูป
2. ชั้นปีที่ 2 มีจำนวน 115 รูป
3. ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 132 รูป แบ่งเป็นวิชาเอกภาษาไทย 21 รูป วิชาเอกภาษาอังกฤษ 63 รูป วิชาเอกพุทธจิตวิทยา 48 รูป
4. ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 119 รูป แบ่งเป็นวิชาเอกภาษาไทย 16 รูป วิชาเอกภาษาอังกฤษ 69 รูป วิชาเอกพุทธจิตวิทยา 34 รูป

⁵⁷ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “เอกสารคู่มือดำเนินการสอบ 1/2544” หน้า 29. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

4) คณะสังคมศาสตร์ มีจำนวนนิสิตทั้งสิ้น 424 รูป

1. ชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 102 รูป
2. ชั้นปีที่ 2 มีจำนวน 115 รูป
3. ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 104 รูป แบ่งเป็นวิชาเอกรัฐศาสตร์ 30 รูป วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ 31 รูป และวิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 43 รูป
4. ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 103 รูป แบ่งเป็นวิชาเอกรัฐศาสตร์ 58 รูป วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ 33 รูป และวิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 12 รูป

ระดับปริญญาโท

จำนวนนิสิตในระดับปริญญาโทมีจำนวนทั้งสิ้น 296 เป็นพระ 221 รูป คฤหัสถ์ จำนวน 75 คน และจำนวนนิสิตแต่ละสาขาวิชามีจำนวนดังต่อไปนี้

1. สาขาบาลี มีจำนวน 33 รูป
2. สาขาธรรมนิเทศ มีจำนวน 22 รูป
3. สาขาปรัชญา มีจำนวน 49 รูป
4. สาขาพระพุทธศาสนา (พระภิกษุ) มีจำนวน 71 รูป
5. สาขาพระพุทธศาสนา (คฤหัสถ์) มีจำนวน 75 คน
6. สาขาพระพุทธศาสนา (นานาชาติ) มีจำนวน 46 รูป

ระดับปริญญาตรี

1. สาขาพระพุทธศาสนา มีจำนวน 26 รูป
2. สาขาปรัชญา ยังไม่มีนิสิต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4.2.1 วัดอุปประสงค์แห่งการตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัย

1. เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย
2. เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิชาซึ่งเป็นของชาติภูมิ และต่างประเทศแห่งกุลบุตร
3. เพื่อเป็นสถานที่จัดการสั่งสอนพระพุทธศาสนา⁵⁸

4.2.2 วัดอุปประสงค์แห่งการตั้งสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

1. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม
2. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิชาทั้งของชาติ ทั้งของต่างชาติ
3. เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชนได้ดียิ่งขึ้น
5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการค้นคว้า ได้ตอบ หรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ
6. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย
7. เพื่อความเจริญก้าวหน้าและคงอยู่ตลอดกาลนานของพระพุทธศาสนา⁵⁹

4.2.3 พัฒนาการหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ในระยะแรกตั้งนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ทรงจัดการเป็น 2 แผนก คือ 1) วิทยาลัยซึ่งเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติธรรมชั้นสูง และเป็นที่ประชุมสอบไล่ประโยค 1 ขึ้นไป 2) โรงเรียนตามพระอารามเป็นสาขาของวิทยาลัย มีธรรมเนียมและวิธีที่จะเรียนและสอนอย่างเดียวกัน⁶⁰ หลักสูตรเมื่อ พ.ศ. 2436 (ร.ศ. 112) นั้นแบ่งเป็นชั้นนักเรียน 3 ชั้น และชั้นเปรียญ 3 ชั้นเช่นเดียวกัน โดยนักเรียนชั้นที่ 3 เรียนบาลีไวยากรณ์ นักเรียนชั้นที่ 2 เรียนอรรถกถาธรรมบทบัณฑิต ท้องนิตาน นักเรียนชั้นที่ 1 เรียน แก่คาถาอรรถกถาธรรมบทนั้นปลายสำหรับชั้นเปรียญที่ 3 เรียน แก่คาถาอรรถกถาธรรมบท บัณฑิต ได้เปรียญตรี ชั้นเปรียญที่ 2 เรียนบาลีพระวินัยมหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ และพระสูตรบางสูตร ได้เปรียญโท และชั้นเปรียญที่ 1 เรียนบาลีพระวินัยมหาวิภังค์ และจุลวิภังค์ และอภิธรรม ได้เปรียญเอก⁶¹

⁵⁸ ประวัติมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ (พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521), หน้า 17.

⁵⁹ แดงการกิจการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2489 – 2514, หน้า 1 – 2. อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2489 กรรมการของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัยโดยการนำของสมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงเป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูง เรียกว่าสภาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488⁶² โดยแบ่งเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี ศาสนศาสตร์บัณฑิต (ศ.บ.) มีหลักสูตร 4 ปี ระดับปริญญาโท ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศ.ม.) มีหลักสูตร 3 ปี และระดับปริญญาเอก ศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (ศ.ด.) มีหลักสูตร 2 ปี โดยผู้ที่ได้รับปริญญาตรีต้องได้รับการอบรมทางจิตตสิกขาและปัญญาสิกขาเป็นพิเศษในระยะเวลาอันสมควร และมีการปฏิบัติเช่นแสดงปาฐกถา แสดงการสอนผู้อื่นตามหัวข้อและระยะเวลาที่สภาการศึกษาจะได้กำหนดขึ้น และต้องสอบ ป.ธ. 5 ได้แล้ว

ผู้จะรับปริญญาโทต้องแต่งหนังสือขอกองให้เล่มมโหฬารในพระพุทธศาสนาอย่างมีเหตุผล 1 เรื่อง เป็นภาษาไทยไม่น้อยกว่า 30 หน้ากระดาษฟูลสแก๊ปพร้อมทั้งคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ และต้องสอบ ป.ธ. 6 ได้แล้ว และผู้ที่ได้รับปริญญาเอก ต้องแต่งหนังสือเกี่ยวกับการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ หรือเทียบเคียงกับศาสนาอื่น อันแสดงความเป็นผู้กว้างขวางในคำรับตำราที่มาจากต่าง ๆ ประกอบด้วยการรู้จักใช้วิจารณ์ญาณ 1 เรื่องเป็นภาษาไทย ไม่น้อยกว่า 30 หน้ากระดาษฟูลสแก๊ปพร้อมทำคำแปลในภาษาอังกฤษและต้องสอบ ป.ธ. 7 ได้แล้ว

สำหรับวิชาที่ใช้สอนในชั้นปริญญาตรี โท และเอกนั้น แบ่งเป็น 2 อย่างคือ วิชาบังคับซึ่งต้องสอบได้ 55% ของแต่ละวิชา และวิชาประกอบ ซึ่งคิดคะแนนรวมเฉลี่ยได้ไม่ต่ำกว่า 60% ซึ่งวิชาในระดับปริญญาตรีมีดังต่อไปนี้ วิชาบังคับ แบ่งเป็น 9 หมวด คือ 1) ภาษาบาลีอย่างกว้างขวาง (รวมทั้งการอ่านเขียนอักษรพม่า สีหล โรมันและขอมเป็นภาษาบาลี) 2) ภาษาสันสกฤต 3) ภาษาอังกฤษ 4) วิชาครู (รวมทั้งจิตตวิทยา) 5) ปรัชญา 6) ตรรกวิทยา 7) ศาสนาต่าง ๆ 8) ประวัติศาสตร์ 9) ภาษาและวรรณคดีไทย สำหรับวิชาประกอบนั้นแบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ 1) วิทยาศาสตร์ ในส่วนที่ใช้เปรียบเทียบกับพระพุทธศาสนา 2) วิชาปกครองฝ่ายบรรพชิต 3) โบราณคดี 4) สังคมวิทยา 5) ความรู้รอบตัว

วิชาระดับปริญญาโทมีดังต่อไปนี้ วิชาบังคับ 9 หมวด คือ 1) แนวการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ศาสนาเปรียบเทียบ 3) ปรัชญาเปรียบเทียบ 4) ภาษาสันสกฤต 5) ภาษาอังกฤษ 6) ภาษาจีน 7) ภาษาฝรั่งเศส สำหรับวิชาประกอบ คือ 1) ความรู้ฝ่ายมหายาน 2) ประวัติศาสตร์ศาสนา 3) ปุจฉาวิสัชนาภาษาอังกฤษในปัญหาศาสนา 4) พุทธปรัชญา 5) วรรณคดีฝ่ายพระสูตร 6) ความรู้รอบตัว สำหรับวิชาในระดับปริญญาเอก วิชาบังคับแบ่งเป็น 6 หมวด คือ 1) งานค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา 2) งานค้นคว้าทางปรัชญา 3) ภาษาสันสกฤต 4) ภาษาอังกฤษ 5) ภาษาจีน 6) ภาษาฝรั่งเศส โดยที่วิชาประกอบแบ่งเป็น 5 หมวดคือ 1) จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา 2) แนวการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเทียบกับศาสนาอื่น 3) วิถีแก้ไขปรปวาทแห่งศาสนาอื่น 4) วรรณคดีฝ่ายบาลีทั่วไป 5) ความรู้รอบตัว⁶³

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 222.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 229 – 233.

หลักสูตรของสภาการศึกษาหมากมูกุญ ได้รับการปรับปรุงแก้ไขมาเป็นลำดับ และเมื่อปี พ.ศ. 2521 ได้ใช้หลักสูตร พ.ศ. 2518 กล่าวคือ การศึกษาระดับบูรพศึกษา และเตรียมปี 1 – 2 ใช้หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก เพิ่มวิชาพิเศษที่สภาการศึกษา บังคับให้ภิกษุสามเณรนักศึกษาทุกรูปต้องเรียน คือวิชาพระพุทธศาสนา และการศึกษาในระดับปริญญาตรี แบ่งออกเป็น 4 คณะ คือ 1) คณะศิลปศาสตร์ 2) คณะศาสนาและปรัชญา 3) คณะสังคมศาสตร์ และ 4) คณะศึกษาศาสตร์⁶⁴ โดยที่หลักสูตรในครั้งนั้นแบ่งเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ 1) วิชาศาสนา บังคับ 50 หน่วยกิต 2) วิชาพื้นฐานทั่วไป 34 หน่วยกิต 3) วิชาเอก 52 หรือ 48 หน่วยกิต และ 4) วิชาเลือก หรือวิชาโท 8 หรือ 16 หน่วยกิต รวม 144 หรือ 148 หน่วยกิต ซึ่งจำนวนความแตกต่างของหน่วยกิตขึ้นอยู่กับวิชาเอกที่เลือก

โดยที่วิชาเอกของแต่ละคณะนั้นมีดังต่อไปนี้ คณะศิลปศาสตร์มี 5 หมวดวิชา คือ 1) ภาษาไทย 52 หน่วยกิต 2) ภาษาบาลี และสันสกฤต 52 หน่วยกิต 3) ภาษาอังกฤษ 52 หน่วยกิต 4) ภาษาฝรั่งเศส 52 หน่วยกิต และ 5) ภาษาศาสตร์ 52 หน่วยกิต คณะศาสนาและปรัชญา มีวิชาเอก 4 หมวด คือ 1) พุทธศาสตร์ 52 หน่วยกิต 2) ปรัชญา 52 หน่วยกิต 3) ศาสนาและปรัชญา 52 หน่วยกิต และ 4) ศาสนาเปรียบเทียบ 52 หน่วยกิต คณะสังคมศาสตร์มี 4 หมวดวิชาคือ 1) สังคมวิทยา 52 หน่วยกิต 2) จิตวิทยา 52 หน่วยกิต 3) ประวัติศาสตร์ 52 หน่วยกิต และ 4) โบราณคดี 52 หน่วยกิต และคณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งต้องเรียนวิชาการศึกษาเป็นวิชาเอก และเรียนวิชาโท คือ 1) ภาษาไทย 16 หน่วยกิต 2) ภาษาอังกฤษ 16 หน่วยกิต และ 3) คณิตศาสตร์ 16 หน่วยกิต⁶⁵

4.2.4 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาบัณฑิต *

ปัจจุบันการศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยหมากมูกุญราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 4 คณะ ดังนี้ 1) คณะศาสนาและปรัชญา 2) คณะมนุษยศาสตร์ 3) คณะสังคมศาสตร์ 4) คณะศึกษาศาสตร์ โดยที่แต่ละคณะมีสาขาวิชาต่อไปนี้

คณะศาสนาและปรัชญามี 4 สาขาวิชาคือ 1) สาขาวิชาพุทธศาสตร์ 2) สาขาวิชาปรัชญา 3) สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ 4) สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา

คณะมนุษยศาสตร์แบ่งออกเป็น 7 สาขาวิชาคือ 1) สาขาวิชาภาษาไทย 2) สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต 3) สาขาวิชาภาษาบาลี 4) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ 5) สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส 6) สาขาวิชาภาษาศาสตร์ 7) สาขาวิชาวรรณคดีอังกฤษ

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 240.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 412 – 415.

* หมายถึงข้อมูลสาขาวิชาต่างๆ รวบรวมจากหนังสือหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยซึ่งบางสาขามีความแตกต่างจากสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอนจริงในปัจจุบัน

คณะสังคมศาสตร์แบ่งออกเป็น 5 สาขาวิชาคือ 1) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 2) สาขาวิชาจิตวิทยา 3) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ 4) สาขาวิชาโบราณคดี 5) สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์แบ่งออกเป็น 7 สาขาวิชาคือ 1) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 2) สาขาวิชาการให้คำปรึกษาและการแนะแนว 3) สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ 4) สาขาวิชาสังคมศึกษา 5) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ 6) สาขาวิชาภาษาไทย 7) สาขาวิชาการประถมศึกษา

4.2.4.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาบัณฑิต

1. วิชาพระพุทธศาสนาทั่วไป
2. วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานทั่วไป⁶⁶

โดยที่ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ มีกฎเกณฑ์ในการรับเข้าสมัครคัดเลือกดังต่อไปนี้

1. เปรียญและสอบได้ชั้นเตรียมศาสนศาสตร์ของสภาการศึกษามหามกุฏฯ ได้คะแนนเฉลี่ย 2.00 ขึ้นไป
2. สอบได้ ม.ศ. 5 หรือ ม. 6 เป็นเปรียญธรรม 4 ประโยคขึ้นไปและสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยได้คะแนนเฉลี่ย 2.00 ขึ้นไปหรือ
3. ผู้สอบได้ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏฯ หรือสถานศึกษาสาขาของสภาการศึกษามหามกุฏฯ หรือจากสถานศึกษาอื่นประเภทเดียวกัน ที่สภาการศึกษาเห็นสมควร
4. สำหรับผู้สำเร็จชั้นปริญญาตรีมาแล้วและได้รับความรู้ทางพระพุทธศาสนาตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด⁶⁷

4.2.4.2 โครงสร้างหลักสูตร

โดยที่แต่ละคณะและสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในระดับปริญญาบัณฑิตมีโครงสร้างหลักสูตรดังต่อไปนี้

⁶⁶ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. การรับสมัคร น.ศ.. [online]. (กรุงเทพมหานคร: กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2545) ,แหล่งที่มา : http://www.thai.net/mahamakut_edu/, [17 มกราคม 2546]

⁶⁷ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา,หลักสูตรและข้อบังคับ ศาสนศาสตร์บัณฑิต พุทธศักราช 2534 (บริษัทโรงพิมพ์ทรงสิทธิ์วรรณจำกัด, 2534),หน้า 495.

ตารางที่ 8 โครงสร้างหลักสูตรคณะศาสนาและปรัชญา⁶⁸

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาศาสนาบังคับ	50
2. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
3. วิชาเอก	50
4. วิชาโท	16
5. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	150

ตารางที่ 9 โครงสร้างหลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์⁶⁹

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาศาสนาบังคับ	50
2. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
3. วิชาเอก	50
4. วิชาโท	16
5. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	150

ตารางที่ 10 โครงสร้างหลักสูตรคณะสังคมศาสตร์⁷⁰

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิชาศาสนาบังคับ	50
2. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
3. วิชาเอก	50
4. วิชาโท	16
5. วิชาเลือกเสรี	4
รวม	150

⁶⁸ สภาการศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา, หลักสูตรและข้อบังคับ ศาสนศาสตร์บัณฑิต พุทธศักราช 2534, หน้า 9.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261.

ตารางที่ 11 โครงสร้างหลักสูตรคณะศึกษาศาสตร์⁷¹

หมวดวิชา	หน่วยกิต
1. วิทยาศาสตร์บังคับ	50
2. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30
3. วิชาชีพครู	30
4. วิชาเอก	36
5. วิชาโท	16
6. วิชาเลือกเสรี	3
รวม	165

จากโครงสร้างหลักสูตรจะเห็นว่าทุกคณะต้องเรียนวิทยาศาสตร์บังคับ 50 หน่วยกิต และวิชาพื้นฐาน 30 หน่วยกิต ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร 12 หน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ 6 หน่วยกิต กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ 6 หน่วยกิต และกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 6 หน่วยกิต⁷² โดยที่ทุกคณะวันคณะมนุษยศาสตร์ต้องเรียนวิชาเอก 50 หน่วยกิต และวิชาโท 16 หน่วยกิต ส่วนคณะศึกษาศาสตร์ต้องเรียนวิชาชีพครูเพิ่มเติม 30 หน่วยกิต และลดวิชาเอกและโทลงตามลำดับ เช่นเดียวกันเมื่อทราบถึงโครงสร้างหลักสูตรในแต่ละคณะแล้ว ประเด็นต่อไปที่จะทำการพิจารณาก็คือวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต้องการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาต่างๆ โดยที่แต่ละสาขาวิชา มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

4.2.4.3 วัตถุประสงค์คณะศาสนาและปรัชญา

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในวิชาการทางศาสนาและปรัชญา
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความคิดริเริ่มและอุปนิสัยในการค้นคว้าปรับปรุงความรู้ให้ก้าวหน้า ยึดมั่นในระเบียบวินัยและมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบตามสมควรแก่ภาวะของความเป็นพระภิกษุสามเณร รวมทั้งสามารถแนะนำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีไทย
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาสำคัญของโลก และวิชาที่เกี่ยวข้องโดยไม่ขัดกับสมณเพศ
4. เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้มีความสามารถเหมาะสมแก่กาลสมัยและเป็นศาสนทายาทที่ดี⁷³

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 341.

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 10 – 12.

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8 – 9.

สาขาวิชาพุทธศาสตร์

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องตามหลักฐานระดับต่างๆ ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถอธิบายพระพุทธศาสนาประยุกต์กับหลักวิทยาศาสตร์และตรรกวิทยาอย่างเหมาะสม
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รู้วิธีและฝึกปฏิบัติกรรมฐาน ควบคู่ไปกับการศึกษาภาคทฤษฎี
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศอย่างเหมาะสม
5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเสนอแนวแก้ปัญหาต่างๆ และแก้ปรับปวาทได้อย่างฉับพลันและถูกต้องตามหลักพุทธวิธี
6. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁷⁴

สาขาวิชาปรัชญา

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความเข้าใจระบบปรัชญาต่างๆ อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความคิดสร้างสรรค์และสร้างความก้าวหน้าแก่ชีวิตในทิศทางที่ถูกต้อง
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรนำแนวของปรัชญาต่างๆ มาประยุกต์อธิบายคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยวิธีเขียนบทความ เทศนา ปาฐกถา เป็นต้น
5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีวิจารณ์ญาณ
6. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁷⁵

สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในศาสนาต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถเปรียบเทียบข้อเหมือนกัน คล้ายกัน และต่างกัน ในศาสนาต่างๆ ตามหลักวิชาการ
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้าใจหลักคำสอนของศาสนานั้นๆ
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถอธิบายคำสอนของศาสนาต่างๆ อย่างถูกต้องและปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพของตน เมื่อมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนานั้นๆ
5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถร่วมมือกับศาสนิกของศาสนาอื่นๆ สร้างประโยชน์สุขแก่สังคม
6. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁷⁶

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37 – 38.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55 – 56.

สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนาที่สำคัญของโลก
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถมองเห็นความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างศาสนาและปรัชญา
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีใจกว้าง เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างความคิดและความเชื่อของเพื่อนมนุษย์
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถกำหนดวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความเชื่อและความคิดเห็นแตกต่างกัน
5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁷⁷

4.2.4.4 วัตถุประสงค์คณะมนุษยศาสตร์

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดี มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและมีมนุษยสัมพันธ์
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถในการรักษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรพึ่งตนเองและช่วยเหลือคนอื่นบำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติอันเป็นส่วนรวม⁷⁸

สาขาวิชาภาษาไทย

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีศรัทธาและภูมิใจในภาษาไทยอันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาติที่ต้องธำรงรักษาไว้
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวางในลักษณะต่างๆของภาษาไทย
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้ภาษาไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁷⁹

สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้าใจโครงสร้างและรายละเอียดของภาษาบาลีและสันสกฤตสามารถอ่านเข้าใจและรู้จักแต่งประโยคบาลีและสันสกฤตได้เป็นอย่างดี
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ภาษาบาลีและสันสกฤตดีพอที่จะนำมาประกอบการศึกษาวิเคราะห์และวิจัยคำไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและในวรรณคดี

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 73 – 74.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 89.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115 – 116.

3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถเข้าใจเนื้อหาของวรรณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีบาลีและสันสกฤต และสามารถเปรียบเทียบเนื้อหาอื่นๆ กับวรรณคดีและวัฒนธรรมไทย
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้าใจแนวความคิดทางศาสนาและปรัชญารวมทั้งภารตวิทยามากขึ้น
5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้ความรู้ความเข้าใจ สร้างคำหรือบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้นใช้ในภาษาไทย
6. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาภาษาบาลีและสันสกฤตในระดับสูงขึ้น⁸⁰

สาขาวิชาภาษาบาลี

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ภาษาบาลีสูงขึ้น
2. เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านการส่งเสริมภาษาไทย
3. เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา
5. เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาระดับสูง⁸¹

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างเพียงพอสามารถสื่อสารเพื่อเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ได้ดีทั้งภายในและภายนอกประเทศ
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความสามารถอ่านและฟังข่าวสารภาษาอังกฤษจากสื่อมวลชนได้
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ภาษาวรรณคดีและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความสามารถใช้ภาษาอังกฤษ เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸²

สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความสามารถด้านภาษาวรรณคดีวัฒนธรรมและอารยธรรมฝรั่งเศส
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีทักษะในการใช้ภาษาฝรั่งเศส
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเขียนจดหมาย โน้ต ย่อบทความ แปลภาษาไทยเป็นภาษาฝรั่งเศส และแปลภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 135 – 136.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 175 – 176.

4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ภาษาฝรั่งเศสเพียงพอเพื่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ

5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸³

สาขาวิชาภาษาศาสตร์

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในระบบต่างๆ ของภาษา

2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรนำความรู้ในด้านภาษาศาสตร์ไปเป็นพื้นฐานในการศึกษาภาษาและการเสริมสร้างประสบการณ์และทักษะในการใช้ภาษา

3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าในด้านภาษา วรรณคดี และหลักการทางภาษาศาสตร์

4. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸⁴

สาขาวิชาวรรณคดีอังกฤษ

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรอบรู้ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณอันถูกต้อง

2. เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรค้นคว้าวิจัยในวรรณคดีให้ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นความก้าวหน้าทางวิชาการ

3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้าใจสภาพชีวิตและวัฒนธรรมตะวันตก เกิดการเปรียบเทียบ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชาติตนชัดเจน จะได้หวางแหนและส่งเสริมให้เจริญยิ่งขึ้น

4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเกิดค่านิยมในชีวิตที่ดีงาม พัฒนาชีวิตให้มีคุณค่าสูงยิ่งขึ้นโดยลำดับ

5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸⁵

4.2.4.5 วัตถุประสงค์คณะสังคมศาสตร์

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความสามารถในวิชาการทางสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง

2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถนำความรู้ทางสังคมศาสตร์ไปประยุกต์อธิบายเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างเหมาะสม อันจะสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของฝ่ายอาณาจักรโดยส่วนรวม

3. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸⁶

สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรรู้จักตนเองและเพื่อนมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกแห่งสังคม

2. เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศึกษาและวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการร่วมประสานงานระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรเพื่อพัฒนาสังคมไทย

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 197 – 198.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 231 – 232.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261.

3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรนำหลักการและวิธีการทางด้านสังคมศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸⁷

สาขาวิชาจิตวิทยา

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้าใจหลักการและวิธีการทางด้านจิตวิทยา

2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถนำความรู้ หลักการและวิธีการทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติและศาสนา

3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรนำหลักการและวิธีการทางจิตวิทยามาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸⁸

สาขาวิชาประวัติศาสตร์

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวความเป็นมาในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

2. เพื่อเป็นรากฐานในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

3. เพื่อนำหลักการและวิธีการทางประวัติศาสตร์มาเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁸⁹

สาขาวิชาโบราณคดี

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการทางโบราณคดี

2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทางศิลปะแขนงต่างๆ โดยเฉพาะพุทธศิลป์และสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา

3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรรู้จักคุณค่าของพุทธศิลป์ และตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์พุทธศิลป์

4. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁹⁰

3.2.4.6 วัตถุประสงค์คณะศึกษาศาสตร์

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจหลักวิชาการศึกษา ทั้งทางโลกและทางธรรม

2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความคิดสร้างสรรค์และสนใจในการศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ

3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถในการถ่ายทอดวิทยาการต่างๆ

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 265 – 266.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 287.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 303 – 304.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 319 – 320.

4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรนำหลักการและวิชาการศึกษามาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา⁹¹

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความเข้าใจทฤษฎีและหลักการบริหารการศึกษา
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษาและสามารถวิเคราะห์ตลอดแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการบริหารการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชาติ
5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถนำความรู้ไปใช้ เป็นแนวทางในการวิจัยค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ
6. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁹²

สาขาวิชาการให้คำปรึกษาและการแนะแนว

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิทยาการให้คำปรึกษาและการแนะแนวและวิชาชีพครู
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถนำหลักการและทฤษฎีทางจิตวิทยาและการให้คำปรึกษาและการแนะแนว ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีทักษะในการประยุกต์หลักการ เทคนิควิธีการทางจิตวิทยาและการให้คำปรึกษาและการแนะแนวในการปฏิบัติงาน
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานด้านจิตวิทยาและการให้คำปรึกษาการแนะแนว กับเพื่อให้มีคุณธรรม จริยธรรม และยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพการให้คำปรึกษาและการแนะแนว
5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁹³

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการศึกษานอกระบบ
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถในการปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบได้ดี
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถสนับสนุนและประสานงานโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูล เพื่อประโยชน์ทางการวิจัยได้

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 341.

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 359 – 360.

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 375 – 376.

4. เพื่อให้สถาบันสงฆ์ดำเนินงานการศึกษาในระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและอย่างกว้างขวาง

5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁹⁴

สาขาวิชาสังคมศึกษา

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเป็นครูที่ดีและมีความสามารถ
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสนใจพิจารณาศึกษาดนตามหลักสังคม ปรับปรุงตนเองให้มีคุณค่าไม่ก่อปัญหาแก่สังคม
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรรับภารกิจด้วยสำนึกในหน้าที่ในการช่วยพัฒนาสังคมตามสมควรแก่สมณวิสัย
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมสงฆ์ส่วนรวมให้เหมาะสมกับภาวะนั้นๆ อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตัวเองและส่วนรวม
5. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁹⁵

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างพอเพียงสามารถสื่อสารเพื่อเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ได้ดี
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถอ่านและฟังข่าวภาษาอังกฤษจากสื่อมวลชนได้
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ภาษา วรรณคดีและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถใช้ภาษาอังกฤษเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศได้
5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเป็นครูสอนภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁹⁶

สาขาวิชาภาษาไทย

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีศรัทธาและภูมิใจในภาษาไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาติที่ต้องบำรุงรักษา
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวางในลักษณะต่างๆของภาษาไทย
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะและบุคคล
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้ภาษาไทยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 395 – 396.

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 411 – 412.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 449 – 450.

5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถเป็นครูสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น⁹⁷

4.2.5 การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาตั้งแต่วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2531 ใช้หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิตซึ่งกำหนดไว้เป็นสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา และสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาขึ้น

4.2.6 วัตถุประสงค์ของบัณฑิตวิทยาลัย

1. เพื่อผลิตนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและปรัชญา ให้มีคุณวุฒิและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน
2. เพื่อผลิตพระภิกษุนักบริหาร นักพัฒนา นักวิจัย และนักเผยแผ่ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษา ภาษา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและปรัชญา
4. เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยทางพระพุทธศาสนาและปรัชญา⁹⁸

4.2.7 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญามหาบัณฑิต

การศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัยของมหามกุฏราชวิทยาลัย มีการศึกษาในระดับปริญญามหาบัณฑิต 2 สาขา คือสาขาพุทธศาสนศึกษา และสาขาพุทธศาสนาและปรัชญา

4.2.7.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญามหาบัณฑิต

1. วิชาพระพุทธศาสนาทั่วไป
2. วิชาความรู้ทั่วไป
3. วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานทั่วไป⁹⁹

โดยที่ทางมหาวิทยาลัยมีกฎเกณฑ์ในการรับเข้าสมัครคัดเลือกให้มีคุณสมบัติเป็นพระภิกษุสามเณรผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยได้ระดับคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.50 หรือเปรียญธรรม 9 ประโยค

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 471 – 472.

⁹⁸ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, “คู่มือศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา”, หน้า 1 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า ค.

4.2.7.2 โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรแบ่งเป็น 2 แผนคือ แผน ก และแผน ข โดยที่โครงสร้างหลักสูตรแผน ก คือ วิชาบังคับ 24 หน่วยกิต วิชาเลือก 12 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต รวม 48 หน่วยกิต ส่วนโครงสร้างหลักสูตรแผน ข คือวิชาบังคับ 27 หน่วยกิต วิชาเลือก 15 หน่วยกิต และ การศึกษาค้นคว้าอิสระ 6 หน่วยกิต รวม 48 หน่วยกิต โดยในแผน ข นี้ไม่มีวิทยานิพนธ์ วิชาบังคับเป็นวิชาทางพระพุทธศาสนา ศาสนาเปรียบเทียบ ธรรมเนียม วิถีวิจัยเป็นต้น ส่วนวิชาเลือกและวิทยานิพนธ์นั้นแล้วแต่สาขาวิชา ดังนี้

ตารางที่ 12 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาโท (มมร.)¹⁰⁰

โครงสร้างหลักสูตร	หน่วยกิต (แผน 1)	หน่วยกิต (แผน 2)
1. หมวดวิชาบังคับ	24	27
2. หมวดวิชาเลือก	12	15
3. วิทยานิพนธ์	12	-
4. การศึกษาค้นคว้าอิสระ	-	6
รวม	48	48

โดยแต่ละสาขาวิชามีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

4.2.7.3 วัตถุประสงค์ของสาขาวิชา

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

1. เพื่อผลิตมหาบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนาทั้งในด้านปริยัติ (ทฤษฎี) และในด้านปฏิบัติ สามารถออกไปปฏิบัติภารกิจเพื่อความเจริญก้าวหน้าของพระศาสนาและสันติสุขของสังคมได้อย่างกว้างขวาง
2. เพื่อผลิตนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและวิชาการสมัยใหม่ เพียบพร้อมด้วยศีลธรรมคุณธรรม สามารถออกไปปฏิบัติภารกิจทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้ทั้งในเชิงทฤษฎีและในการถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาวิจัยทางพระพุทธศาสนาทั้งในด้านทฤษฎีและในด้านปฏิบัติให้ก้าวหน้าและแพร่หลายยิ่งขึ้นทั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์
4. เพื่อเป็นโอกาสและทางเลือกสำหรับผู้สนใจในการศึกษาวิจัยด้านพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์¹⁰¹

¹⁰⁰ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, "หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา" (ปรับปรุง พ.ศ. 2545) หน้า 8. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

สาขาวิชาปรัชญา

1. เพื่อผลิตมหาบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและในด้านปรัชญา สามารถออกไปปฏิบัติภารกิจทางวิชาการทั้งในเชิงทฤษฎีและในการถ่ายทอดสนองความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อผลิตนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่เพียบพร้อมทั้งด้านความรู้ความสามารถและด้านความประพฤติที่ก่อปรด้วยศีลธรรมคุณธรรม สามารถออกไปปฏิบัติภารกิจเพื่อความเจริญก้าวหน้าของพระศาสนาและประเทศชาติได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาวิจัยทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาทั้งในด้านทฤษฎีและในด้านปฏิบัติให้ก้าวหน้าและแพร่หลายยิ่งขึ้นทั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์
4. เพื่อเป็นโอกาสและทางเลือกสำหรับผู้สนใจในการศึกษาวิจัยด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์¹⁰²

4.2.8 จำนวนพระนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ระดับปริญญาบัณฑิต

1. พระนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 119 รูป
2. พระนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีจำนวน 89 รูป
3. พระนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 89 รูป
4. พระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 86 รูป

ข้อมูลดังกล่าวรวบรวมจำนวนพระนักศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 383 รูป จำแนกตามคณะและสาขาวิชา เฉพาะพระนักศึกษาชั้นปีที่ 3 – 4 ดังต่อไปนี้

คณะศาสนาและปรัชญา

1. สาขาวิชาพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 6 รูป ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 10 รูป รวม 16 รูป
2. สาขาวิชาปรัชญา ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 15 รูป ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 10 รูป รวม 25 รูป

คณะมนุษยศาสตร์

1. สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 8 รูป ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 5 รูป รวม 13 รูป
2. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 17 รูป ชั้นปีที่ 4 จำนวน 15 รูป รวม 32 รูป

¹⁰² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, “หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา” (ปรับปรุง พ.ศ. 2545) หน้า 2. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

คณะสังคมศาสตร์

1. สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 13 รูป ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 16 รูป รวม 29 รูป
2. สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 15 รูป ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 15 รูป รวม 30 รูป

คณะศึกษาศาสตร์

1. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มีจำนวน 15 รูป ชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 15 รูป รวม 30 รูป

ระดับปริญญาโท

จำนวนนิสิตแต่ละสาขาวิชามีจำนวนนิสิตดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา พระนักศึกษามีจำนวน 28 รูป
2. สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา พระนักศึกษามีจำนวน 29 รูป ขรवास 30 คน¹⁰³

จำนวนพระนิสิตและขรवादังกล่าวรวบรวมจากข้อมูลส่วนกลางของมหาวิทยาลัยเท่านั้น ยังมีได้รวบรวมจากวิทยาเขตต่างๆ ของมหาวิทยาลัยเนื่องจากไม่อยู่ในขอบเขตการวิจัยของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้

จากหัวข้อต่างๆ ที่ได้พิจารณาในบทนี้ ตั้งแต่พัฒนาการทางการศึกษาทางธรรมวินัย พัฒนาการการศึกษาพระธรรมวินัยในประเทศไทยเอง จนมาถึงการกำเนิดขึ้นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย และพัฒนาการด้านหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยเอง จะเห็นได้ถึงความเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านทั้งในด้านเนื้อหาวิชา รวมถึงจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในบทต่อไปจะได้พิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างการศึกษาในพระธรรมวินัยกับการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบันว่ามีความแตกต่างหรือสอดคล้องกันอย่างไรหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องพิจารณาต่อไป

¹⁰³ มหามกุฏราชวิทยาลัย, "จำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีการศึกษา พ.ศ. 2545" (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)